

<Lib. I, Q. 4, A. 3: Utrum divinae substantiae ex natura rei formaliter correspondeat pluralitas attributalium rationum>

1. Tertius articulus erat iste: utrum divinae substantiae ex natura rei formaliter correspondeat pluralitas attributalium rationum. Pro cuius articuli declaratione est advertendum quod circa difficultatem propositam varie fuerunt imaginati doctores. Ad praesens tamen sufficit duos famosiores et moderniores modos imaginandi cum suis coloribus suis recitare. Quorum primus est Doctoris Subtilis et suorum sequacium, utpote Francisci de Marchia, Francisci de Mayronis et Landulphi doctorum huius venerabilis universitatis. Secundus modus: fratris Guillelmi Ochan et suorum sequachium, utpote Adae, Gregorii et plurium aliorum.

<Opiniones Scoti et suorum sequachium. Art. 1: Quid simplicitas?>

2. Tenetur igitur Doctor Subtilis quod attributa sive perfectiones attributales distinguuntur intrinsece et ex natura rei. Pro cuius opinionis declaratione quatuor sunt per ordinem declaranda, videlicet quid sit simplicitas, quid formalitas, quid modus intrinsecus, et quid perfectio attributalis. Ex quibus patebit qualis sit imaginatio Doctoris Subtilis. Quantum ad primum pono duas conclusiones quarum prima est haec: summa simplicitatis condicio non excludit pluralitatis omnimodam rationem. Haec conclusio sic probatur: quodlibet principium spirativum Spiritus Sancti est summa simplicitas; sed aliqua dualitas est principium spirativum Spiritus Sancti; ergo aliqua dualitas est summa simplicitas. Consequentia patet. Et maior apparet, quoniam tale est divina essentia. Et minor est nota de Patre et Filio qui sunt suppositalis dualitas. Et tunc ultra: aliqua dualitas est summa simplicitas, ergo aliqua pluralitas est summa simplicitas; et per consequens conclusio vera.

3. Praeterea, aliqua distinctio est summa simplicitas; sed omnis distinctio est aliqua pluralitas; ergo aliqua pluralitas est summa simplicitas. Consequentia patet in quarto tertiae. Et maior apparet, quoniam duo distincta sunt divina essentia, ergo propositum; et maior est manifesta, quare propositum.

4. Praeterea, quaelibet increata substantia est summa simplicitas; sed Trinitas est increata substantia; ergo Trinitas est summa simplicitas. Consequentia et maior et minor patent. Et tunc sequitur: Trinitas est summa simplicitas, ergo pluralitas est summa simplicitas. Ex ista conclusione sequitur falsitas dicentium quod simplicitas est proprietas excludens omnem distinctionem.

5. Pro quo est advertendum secundum magistrum Franciscum de Mayronis quod quatuor sunt pluralitatis habitudines essentialiter

ordinatae: prima est distinctio, secunda unio, tertia compositio et quarta resolutio, quoniam resolutio praesupponit compositionem, compositio unionem, unio distinctionem. Istaes tres propositiones patent. Et primo prima, videlicet quod resolutio praesupponat compositionem et non e contra, quoniam omne quod resolvitur, resolvitur in ea ex quibus componitur, ut patet per Physicum in pluribus locis, et per consequens propositum. Quod vero non e contra apparet de corporibus caelestibus quibus correspondet compositio et non resolutio secundum naturam. – Secunda propositio patet, videlicet quod compositio praesupponit unionem et non e contra, quoniam quae sunt ab invicem separata non faciunt compositionem; ergo et e converso patet, quoniam natura humana et divina natura sunt unitae et tamen ex eis non resultat compositum, quia sic divina essentia esset partialis entitas constituti; quare propositum. – Tertia propositio similiter patet, videlicet quod unio praesupponit distinctionem; patet quia nihil sibi ipsi unitur; ergo propositum. Quod non e contra patet in contrariis quae sunt distincta et non unita.

6. Ad propositum igitur arguitur sic: quodlibet prius sine contradictione potest esse sine suo posteriori; sed unio est prior compositione; ergo stat aliqua esse unum sine quacumque compositione, et per consequens stat aliquid esse simplex in quo plures rationes unitivae concurrunt.

<Conclusio 2>

7. Secunda conclusio est haec: ratio compositionis et componibilis repugnat formaliter summae simplicitati. Haec conclusio sic probatur: si aliquid repugnat simplicitate: aut distinctio, aut unio, aut compositio, aut resolutio. Sed non distinctio vel unio ut prius apparuit; ergo compositio vel resolutio, quod est propositum.

8. Et confirmatur, quoniam simplicitas ex sua ratione videtur repugnare inaequalitati, potentialitati et diversitati. Sed constat quod omnis compositio arguit ista tria, quoniam compositum est sua parte perfectius, et per consequens includit inaequalitatem; quare repugnat simplicitati. Similiter compositum includit materiam, et per consequens potentialitatem. Similiter componibile includit potentialitatem, et per consequens repugnat simplicitati. Similiter compositum includit naturas varias et per consequens diversitatem, et per consequens repugnat simplicitati. Ergo sequitur quod rationes huiusmodi sunt summae simplicitati realiter repugnantes. Ex quibus apparet quod simplicitas est entis condicio excludens totaliter compositionis et componibilis rationem, et haec de primo.

<Art. 2: Quid sit formalitas. Conclusio 1>

85 **9.** Secundo videndum est quid sit formalitas. Pro quo
 declarando, iuxta imaginationem praedictorum doctorum, quinque
 pono conclusiones. Quarum prima sit ista: formalitas non est ratio
 condicionem alicuius formae consequens adaequate. Declaratur
 conclusionis intentio: quoniam aliquorum opinio fuit quod sicut
 90 materialitas a materia, ita formalitas a forma. Et per consequens sicut
 est una vel plures formae, ita una vel plures formalitates. Unde apud
 istos plures formalitates sive pluribus formis ponere erat contradictio
 manifesta et ideo apud eos formalitas consequetur condicionem
 formae adaequate. Conclusio: nemo dicit contradictorium huius quod
 95 ex duobus declaratur. Primo, quia sicut essentialia ad essentiam, ita
 formale ad formam; sed cum unitate essentiae stat pluralitas rationum
 essentialium; ergo cum unitate formae stat pluralitas rationum
 formalium. Consequentia patet et maior, quoniam consimilis habitudo
 videtur essentialis ad essentiam et formalis ad formam. Et minor
 videtur inter theologos divulgata, quare propositum.

100 **10.** Secundo patet, quia quoniam in una persona divina ponuntur
 plura personalia, utpote activa spiratio et filiatio, et tamen ibi non
 dicuntur plures personae, ergo similiter stat in unica forma plura
 intelligi formalia, et per consequens non videtur necessarium quod
 formalitas sequatur adaequate formae condicionem.

105 <**Conclusio 2**>

11. Secunda conclusio est haec: formalitas non est tantum rei
 simplicis intrinseca condicio absoluta. Haec conclusio sic declaratur:
 quoniam sicut realitas generaliter respicit totum ambitum entis, sic et
 formalitas; sed realitas sic respicit totum ambitum entis quod est
 110 communis tam simplicibus quam compositis; ergo et formalitas
 similiter; et per consequens non est tantum rei simplicis condicio
 absoluta.

12. Praeterea, ratio formalitatis non solum dicitur de realiter
 existentibus, sed etiam de non habentibus esse reale, et per consequens
 115 non est condicio solum rei simplicis. Consequentia patet et minor est
 manifesta, quoniam si nullus homo esset, non minus imaginatur
 formalitas eius. Ut patet, quoniam rosa non-| existente, adhuc habetur
 formalitas rosae; quare propositum. C 76va

<**Conclusio 3**>

120 **13.** Tertia conclusio: formalitas sumpta communiter non est
 definitiva ratio rei. Haec conclusio apparet ex duobus. Primo, quia
 rationes praedicamentales dicuntur differre formaliter, et tamen nulla

143,121 ratio] est *add. sed concellavit signo crucis C*

ipsarum est definibilis; ergo ratio formalitatis non videtur consistere in rationibus rerum definitivis.

14. Praeterea, quaelibet ratio transcendens est quaedam formalitas, et nulla talis est definibilis, ergo propositum. Consequentia patet et minor similiter et maior, quoniam ratio bonitatis, entitatis et unitatis, cum non sint synonymae, videntur habere varias rationes; quare propositum. 125

<Conclusio 4> 130

15. Quarta conclusio: formalitas non est rei intrinseca condicio seu connotativa. Haec conclusio patet ex duobus. Primo, quoniam quaelibet extrinseca rei condicio potest non esse, ipsa re manente saltem per divinam potentiam; sed nihil quod est rei formale est huiusmodi; ergo propositum. Consequentia et maior patent. Minor vero apparet ex communi sententia disputantium, nam impossibile est quod aliquid sit sine eo quod est de sua ratione formali; quare propositum. 135

16. Praeterea, quando aliquid est alicui extrinsecum, stat illud per divinam potentiam in esse conservari sine illo cuius est extrinsecum. Si ergo formalitas esset huiusmodi, staret esse formale alicuius existere et ipsum simpliciter non esse, quod apparet omnibus contradictio manifesta; quare propositum. 140

<Conclusio 5>

17. Quinta conclusio est haec: formalitas est quiditativa ratio in primo modo dicendi per se respiciens illud de quo veraciter praedicatur. Haec conclusio apparet, quoniam formalitas vel respicit rei intrinsecum, vel extrinsecum. Non extrinsecum, ut prius apparuit, ergo intrinsecum. Sed non rationem definitivam, ut prius apparuit; ergo aliquam rationem quiditativam. Sed quaelibet talis respicit illud de quo dicitur in primo modo dicendi per se; quare propositum. Ex quibus apparet quid nomine formalitatis intelligunt isti doctores. 145 150

18. Unde advertendum est quod quatuor sunt genera propositionum seu praedicationum secundum istos. Primum dicitur quiditativum, secundum denominativum, tertium identicum, et quartum essenziale. Et secundum hoc propositiones suscipiunt denominationes. Unde ista dicitur quiditativa 'Deus est substantia', et sic de sibi similibus, et per consequens formaliter. Ista vero denominativa 'Deus est intelligens'; ista identica 'Pater est essentia', haec tantumdem essentialis 'Pater est illud quod Filius'. Si ergo quaeram: numquid formalitas esset realitas? Concederetur per identitatem, non tamen quiditative. Et ideo sicut stat| unitas essentiae cum personarum pluralitate, sic secundum istos unitas realitatis cum pluralitate formalitatum. Et ideo quam ista est identica licet non 155 160

165 quiditativa relatio est divina essentia, sic hic formalitas est realitas,
licet quandoque ita sit quod stat pluralitas realitatum cum unitate
formalitatibus, ut postea patebit; et hoc de secundo termino.

<Art. 3: Quid sit modus intrinsecus. Conclusio 1>

170 **19.** Nunc de tertio videndum est, videlicet quid sit modus
intrinsecus, pro quo declarando duas pono conclusiones. Quarum
prima sit ista modus intrinsecus non est rei formalitas seu perseitas
primi modi. Haec conclusio sic probatur: quoniam nullum posterius
est suum prius; sed modus intrinsecus rei est posterior ipsa re; ergo
non videtur formaliter ipsa res. Cum igitur formalitas sit quiditas primi
175 modi, sequitur quod est prius ipsa re. Si ergo ratione posterioritatis
modus intrinsecus non sit ipsa res, sequitur quod a fortiori non est ipsa
formalitas.

20. Praeterea, una ratio formalis est duobus modis communis, et
per consequens ipsa non est modus. Consequentia patet, et antecedens
180 apparet, quoniam ratio entis est communis modo finitatis et infinitatis;
quare propositum.

21. Praeterea, secundum istos, infinitas est modus intrinsecus
divinae substantiae et illa non est formalitas; ergo propositum.
Consequentia patet et maior similiter. Sed minor declaratur, quoniam
185 omnis formalitas est quiditas seu perseitas primi modi; sed infintas
non est quiditas, quia ex sua ratione non habet determinatam rationem,
sed est ratio determinandi aliud sicut intensio et remissio quae non
variant quiditatem, utpote albedinem, sed dicunt diversos modos;
quare etc.

190

<Conclusio 2>

22. Secunda conclusio est haec: modus intrinsecus est ille qui
adveniens alicui de quo formalitas dicitur vel ab ipso discedens, non
variat ipsius rationem formalem. Verbi gratia, signetur gratia exempli
albedo. Tunc certum est quod aliquibus convenit secundum magis et
195 minus. Nunc dato quod Sorti competeret ut duo et postmodum ut
unum, esto quod esset diversa participatio albedinis, non tamen esset
variatio in illa ratione formali, quoniam Sortes ita vere esset albus
sicut prius, et ideo ibi est variatio modi et non formalitatis. Unde laiter
exemplificando dico quod ratio entis est Deo et creaturae communis;
200 sed modi sunt diversi, quia creaturae competit finite, et Deo infinite.
Et ideo si per imaginationem Deus per gradus perderet
participationem entis, ita quod primo perderet decimum, secundo
nonum, tertio octavum, et sic consequenter secundum viam istorum

C 77ra doctorum, ibi esset varietas| in modis et nullo modo in ratione formali.
 Sic igitur apparet quid intelligunt per modum intrinsecum. 205

23. Pro quo melius intelligendo, advertendum est quod quatuor
 sunt modi intrinseci principales, quorum primus est quantitas virtualis,
 ut finitum et infinitum, intensum et remissum. Isti namque modi
 variant rerum realitates, sed nullatenus ipsorum formalitates. Nam
 coloreitas est formalitas albedinis, et quacumque variatione facta ex 210
 parte albedinis quoad eius realitatem secundum intensum et remissum,
 nihilominus aequae est secundo coloreitas sicut primo.

24. Secundus modus est actualis existentia. Verbi gratia, Sortes
 iam est et prius non fuit. Licet ergo sit variatio in actuali existentia
 Sortis, tamen ratio humanitatis, quae est quaedam formalitas, in nullo 215
 variari videtur, quia adhuc, ipso non existente, omnino invariabilis
 videtur ratio humanitatis, et sic de quibuscumque aliis.

25. Tertius modus est realitas. Verbi gratia, antequam realitas
 humanitatis erat, non minus Deo obiciebatur ratio humanitatis, quia ex
 hoc quod humanitas accepit esse reale, Deus non incepit cognoscere 220
 humanitatem. Et per consequens apparet quod quiditates creaturarum
 erant in Dei potentia obiectiva, quamvis nullam haberent realitatem.
 Adveniente igitur realitate, non videtur variatio ex parte formalitatis.

26. Quartus modus est haecitas sive haecitas. Verbi gratia,
 signo individua eiusdem rationis, utputa Sortem et Platonem. Constat 225
 quod quamvis sit variatio in haecitate vel haecitate Sortis, non tamen
 in humanitate, quia aequae ratio humanitatis praeexistebat sicut nunc
 existit. Et ita per consequens apparet quomodo variatur modus sine
 variatione formalitatis. Dicitur igitur modus intrinsecus, non quod ipsa 230
 formalitas, sed quia necessario per ipsum formalitas ad esse existere
 determinatur, et ex hoc quod formalitates ex ratione propria nec sunt
 finitae nec infinitae. Ex quibus manifeste apparet qualiter uni realitati
 correspondent plures formalitates, et uni formalitati correspondent
 plures realitates. Verbi gratia, quoniam humanitas est quaedam 235
 formalitas et tamen ipsi correspondent multae haecitates seu
 haecitates, quae sunt quaedam realitates, similiter humanitati, quae
 est quaedam realitas prout est Sortes vel certa res extra animam
 correspondet animalitas, corporeitas, substantialitas, quae sunt
 quaedam formalitates, quia quaelibet illarum est perseitas primi modi.
 Et per consequens apparet quod sicut uni realitati correspondent plures 240
 formalitates, ita uni formalitati| correspondent plures realitates modo
 iam declarato. Qui modus, si bene capitur, ostendit rationem
 univocationis. Unde ratio entis, cum sit quaedam formalitas et ex se
 nec est finita nec infinita, est Deo et creaturae communis. Et cum sit
 una formaliter, ostendit quod de his de quibus dicitur, univoce 245
 praedicatur; et hoc de tertio.

C 77rb

27. Nunc quarto videndum est quid isti doctores intelligunt per attributalem perfectionem. Pro quo est advertendum attributum(?) talis perfectio quatuor modis potest intelligi. Uno modo pro omni praedicato quod alicui rei convenit, et sic tam termini quiditativi quam respectivi dicerentur perfectiones attributales. Et iste modus non videtur proprius nec communiter infinitus. Secundo modo sumitur proprie pro omni modo exprimente rei perfectionem primariam sive secundariam, et isto modo aeternitas, necessitas et infinitas dicuntur perfectiones attributales. Tertio modo sumitur propriissime pro omni rei perfectione secundaria et non quiditativa quae ex creaturis Deo attribuitur per viam remotionis. Et isto modo sapientia, caritas, bonitas, veritas dicuntur perfectiones attributales. Et iste est modus inter doctores communiter usitatus. Quarto modo sumitur appropriate, et sic Patri attribuimus potentiam, Filio sapientiam, et Spiritui Sancto clementiam.

<Art. 4: Quid sit perfectio attributalis>

28. Dimittendo igitur duos primos modos et similiter quartum, accipiendo tertium modum qui est proprius, apparet mihi quod secundum imaginationem istorum doctorum perfectio attributalis nihil aliud est quam perseitas secundi modi quod Deo conveniens, aut convenit sibi per se aut per accidens communis tribus personis Deo conveniens aut convenit sibi per se aut per accidens; sed nulla ratio Deo competens aeternaliter competit sibi per accidens; ergo quaelibet talis competit sibi per se. Cum igitur quaelibet perfectio attributalis sit huiusmodi, sequitur quod competit Deo per se. Et non primo modo, cum tales sint de Deo demonstrabiles; ergo secundo modo, et per consequens perfectio attributalis nihil aliud videtur quam perseitas secundi modi.

29. Pro quo intelligendo melius advertendum est quod in quiditatibus creaturarum sunt tria signa imaginanda. Primum est illud in quo eis conveniunt omnia quae de ipsis primo et per se verificantur, ut humanitas est humanitas. Secundum signum est in quo eis conveniunt ea quae de ipsis dicuntur secundo modo dicendi epr se, ut humanitas est risibilitas. Tertium signum est in quo eis conveniunt ea praedicata per accidens, ut humanitas est colorata| et sic de similibus.

30. Applicando ergo ad propositum imaginatur quod omnia quiditativa competunt Deo in primo signo; denominativa vero quae sunt attributalia in secundo. Quia vero de ipso nihil per accidens dicitur, quia hoc sonet imperfectionem, ideo ibi non datur tertium signum. Ex quo apparet quod perfectio attributalis est perfectio quae de Deo dicitur secundo modo dicendi per se. Et per hoc apparet differentia inter formalitatem et perfectionem attributalem, quoniam attributalis perfectio respicit denominativas perfectiones, formalitas

vero omnes quiditates tam in primo modo dicendi per se quam in secundo. Et ideo omnis attributalis perfectio est quaedam formalitas, sed non omnis formalitas est attributalis perfectio, quoniam sapientia est quaedam formalitas. 290

31. Aliter adhuc posset assignari distinctio formalitatis et attributalis perfectionis, secundum istos, ut formalitas sit perseitas primi modi, et attributalis perfectio sit perseitas secundi modi. Unde comparando unum attributum ad se ipsum sic esset formalitas, comparando vero ipsum ad Deum sic est attributalis perfectio; unde sic dicendo 'Deus est substantia' ista est formalis, et similiter ista 'sapientia est sapientia', ista in secundo modo 'Deus est sapientia'. Ubi vero diceretur 'sapientia est bonitas', esset tantummodo vera per identitatem. Ex quibus apparet quod sicut cum unitate realitatis stat pluralitas formalitatum ex natura rei, ita cum unitate realitatis stat pluralitas attributalium rationum. 295 300

<Unitas sumitur quadrupliciter. Conclusio 1>

305

32. Descendo igitur ad propositum praemitto distinctionem de unitate quod est quadruplex: quaedam aggregationis, quaedam originis, quaedam compositionis, et quaedam indivisionis. Et secundum hoc sunt quatuor conclusiones. Quarum prima: quod inter attributales perfectiones non est unitas congregationis. Patet, quia sunt una natura. Similiter inter ipsas non est unitas originis, quia una perfectio attributalis non originatur ab alia. Similiter inter ipsas non est unitas compositionis, quia una perfectio est realiter alia. Est igitur inter ipsas unitas indivisionis realis, licet nullam habeant unitatem in suis rationibus formalibus; quapropter remanent formaliter ab invicem distincta. 310 315

33. Quae conclusio ex ipsorum praecipuis multipliciter demonstratur. Et primo sic: omnes productiones alterius rationis necessario praesupponunt principia productiva diversarum rationum; sed productio Verbi et productio Spiritus Sancti sunt productiones alterius rationis; ergo necessario praesupponunt principia productiva diversarum rationum. Consequentia patet. Et maior probatur, quoniam productiones alterius rationis non possunt reduci ad unam productionem, cum sint primo diversae, et per consequens non possunt eidem formaliter convenire. Et minor apparet, quoniam generatio et spiratio sunt productiones diversarum rationum, quoniam 320 325

312 originatur] una *add. sed del. C*

una est per modum intellectus| et altera per modum voluntatis quae C 77vb
 sunt alterius rationis, et per consequens inter ipsa est aliqua
 non-identitas ex natura rei. Et ita inter perfectiones attributales videtur
 330 formalis distinctio, quare quaelibet illarum habet propriam formalem
 indivisionem.

<Conclusio 2>

34. Praeterea, quicquid unum et idem formaliter est principium
 producendi plura supposita eiusdem naturae, ipsum non determinatur
 335 ex se ad pluralitatem producendorum. Si ergo divina essentia, prout
 est intellectus et voluntas, est una et eadem formaliter et est
 principium producendi plura supposita in natura divina, sequitur quod
 ipsa non determinatur ex se ad certam pluralitatem producendorum.
 Ista consequentia patet, et consequens est falsum, ergo altera pars
 340 antecedentis. Et non prima, ergo secunda, et per consequens divina
 essentia prout est intellectus, non est eadem prout est voluntas. Et ita
 inter ipsas est distinctio formalis ex natura rei. Sed assumptum
 probatur, quia per nullum productorum adaequatur virtus producentis,
 et per consequens qua ratione potest duo producere, eadem ratione
 345 tria, et sic in infinitum. Ista consequentia probatur ex quo virtus activa
 habet similem proportionem supra unum productum sicut supra aliud,
 non videtur ratio status productionis magis in uno quam in alio, ut patet
 de igne et aliis agentibus; quare propositum.

35. Praeterea, de quibuscumque verificantur contradictoria, inter
 350 ipsa necessario est aliqualis distinctio; sed de multis rationibus
 attributalibus verificantur contradictoria; ergo inter ipsas necessario
 est aliqualis distinctio, et non realis, ergo formalis. Consequentia et
 maior patet. Et minor declaratur, quoniam de intellectu et voluntate
 verificantur ista contradictoria: 'esse principium elicativum
 355 generationis ad intra', 'non esse principium elicativum generationis ad
 intra', 'producere naturaliter', 'non producere naturaliter'. Similiter de
 necessitate et infinitate verificantur contradictoria, quoniam esse
 relationem formaliter verificatur de necessitate, et tamen suum
 contradictorium dicitur de infinitate, quoniam infinitas non est ratio
 360 formaliter.

36. Sed forsitan DICITUR quod hoc est propter terminorum
 connotationes quas intellectus concipit, CONTRA: circumscripto omni
 opere intellectus, non minus ita est ex parte rei quod relatio sua ratione
 non potest non esse, et per consequens est quaedam necessitas; et
 365 tamen ipsa non est ex propria ratione infinitas; ergo illud non est per
 negotiationem intellectus, sed potius ex natura rei.

37. Praeterea, beatus clare videns divinam essentiam non se
 habet active in sic videndo, sed pure passive, secundum multos qui
 dicunt intellectum et voluntatem se habere passive respectu

C 78ra beatitudinis formalis. Cum igitur intellectus percipiat Deum esse 370
sapientem, bonum, iustum et sic de similibus| aliud a Deo esset
attributum, quod non conceditur communiter quoniam lapis non
dicitur attributum. Si ergo Deo convenit per modum signi, ergo vel est
scriptum, vox vel conceptus, sed quodcumque istorum detur sequitur
propositum. Probatur, quoniam scriptum subordinatur voci et vox 375
conceptui, et per consequens scriptum et vox subordinantur conceptui,
et ita apparet quod perfectiones attributales sunt conceptus.

38. Unde ex hoc apparet quod perfectio attributalis, secundum
istos, nihil aliud est quam signum divinam essentiam absolute vel
connotative significans aut simpliciter negative. Ut cum dicitur 380
intellectus, hic est significatio absoluta; cum dicitur creativus, hic
significatio est connotativa; et cum dicitur incorruptibilis, videtur
significatio negativa. Et per hoc apparet quod sicut signum est triplex,
ita attributum esset triplex, videlicet scriptum, vocale et mentale. Et
sic esset triplex attributalis perfectio, videlicet scripta, vocalis et 385
mentalis; quae distinctio non sumitur penes modos significandi sed
potius penes rem significantem.

<Conclusio 3>

39. Tertia conclusio est haec: nulli conceptus attributales sunt
synonymi prout existunt divinae substantiae significativi. Haec 390
conclusio sic probatur, et primo de ratione generali synonymitatis,
quoniam omnia contraria nata sunt esse circa idem subiectum. Si ergo
unum contrariorum non potest esse in aliquo subiecto, sequitur quod
nec suum contrarium. Cum igitur aequivocatio et synominatio sunt
contraria, quia aequivocatio provenit ex unitate vocis et diversitate 395
conceptus, ut patet per Philosophum in *Praedicamentis*, synominatio
vero ex diversitate vocis et unitate conceptus. Et aequivocatio non
potest esse, sequitur quod nec synominatio.

40. Praeterea, specialius arguendo arguo sic: nulli termini
subordinati secundum superius et inferius, vel connotativi vel negativi, 400
sunt synonymi. Et intelligo istam maiorem sic: signatis duobus
terminis vel quibuscumque quae sic se habent quod unus est superior
ad alium, vel unus connotet unum et alius aliud negative vel
affirmative, tales non sunt synonymi. Sed omnes conceptus
attributales sic se habent quod ipsis ad invicem comparatis vel unus 405
est superior ad alterum, ut patet de istis intelligens, vivens, existens;
vel unus connotat unum et alius aliud, ut patet de istis creativum,

143,396 per Philosophum] ARIST., *Categ.*, c. 1 (AL I-1, 5; c. 1; 1a 1-2): Aequivoca dicuntur quorum nomen solum commune est, secundum nomen vero substantiae ratio diversa.

praedestinativum. Vel unus connotat negative unum et alius aliud, ut patet de istis immateriale, infinitum. Ergo tales conceptus non sunt synonymi. Minor istius rationis, quamvis sit exemplifice declarata, tamen apparet ex hoc quoniam conceptus qui omnino significant et adaequate eandem rem, non sint in anima plures. Cum igitur tales conceptus attributales sint plures, sequitur quod habent diversum modum significandi, licet principaliter significant ipsam divinam substantiam; quare propositum.

C 78vb

<Conclusio 4>

41. Quarta conclusio haec est: omnes termini vocales vel scripti, abstractivi et concretivi, denominationis consimilis conceptibus attributalibus subordinati sunt termini synonymi, prout tantum divinam essentiam sunt significantes. Haec conclusio intelligitur: captis istis duobus terminis sapiens, sapientia, prout significant divinam essentiam sunt synonymi, et sic de quibuscumque aliis denominationis consimilis. Haec conclusio taliter intellecta probatur, quia quandocumque aliqui termini sic se habent quod quidquid significatur per unum, significatur per reliquum et e contra, et quidquid similiter connotatur per unum negative vel affirmative, connotatur per reliquum et e contra, sunt synonymi. Sed sic est de istis terminis sapientia, sapiens, bonitas, bonus, prout dicuntur de divina essentia; ergo propositum. Consequentia patet et maior. Sed minor probatur, quoniam quaero: in Deo si sapiens significet vel connotet aliquid quod non significet vel connotet sapientia, vel non. Si non, habetur propositum. Si sic, vel illud est creatum vel increatum. Et quodcumque illorum videtur, aequaliter videtur per utrumque illorum terminorum significari, quoniam nihil videtur ibi quod se habet modum subiecti et accidentis; quare propositum.

42. Praeterea, sicut in creaturis se habent isti termini homo et humanitas, animal animalitas, sic in divinis ... bonus et bonitas, sapiens et sapientia homo et humanitas, animal animalitas sunt termini synonymi; ergo et in divinis bonus et bonitas. Consequentia patet et maior ex hoc, quoniam sicut in creaturis quilibet homo est humanitas et e contra, ita in divinis quilibet sapiens est sapientia et e contra, quia ibi non videtur similitudo qualis est inter album et albedinem. Sed minor apparet, quoniam nullam rem significat homo quam non significet humanitas in creaturis, quia certum est quod humanitas non significat aliquod accidens et homo subiectum eiusdem nec naturam communem, quia talis est impossibilis; ergo cum nihil significetur vel connotetur per unum quod non epr alium, sequitur quod sunt vere synonymi; quare propositum.

<Conclusio 5>

43. Quinta conclusio est haec: omnes perfectiones attributales ab invicem realiter et totaliter sunt distinctae. Haec conclusio sic probatur, quoniam omnia signa, sive vocalia sive scripta sive mentalia, sunt ab invicem realiter distincta; sed perfectiones omnes attributales, ut prius apparuit, sunt signa diversimode significantia deitatem; ergo propositum.

44. Praeterea, ubicumque est multitudo, ibi est realis distinctio; sed inter attributa est multitudo; ergo inter ea est realis distinctio. Consequentia patet et minor communiter est concessa. Sed maior probatur, quoniam omnis distinctio formalis praesupponit realem distinctionem, et omnis realis distinctio est realis vel praesupponit realem distinctionem. Ergo omnis distinctio infert realem distinctionem; sed ubicumque est multitudo, est distinctio; ergo ubicumque est multitudo, est realis distinctio. Maior istius probationis apparet ex hoc quoniam formalis distinctio non videtur aliud quam ubi una res est tres res et quaelibet earum et nulla illarum est alia. Sed nulla talis reperitur nisi in divinis relationibus et divina essentia, et illa praesupponit divinarum relationum distinctionem; ergo propositum.

<Conclusio 6>

45. Sexta conclusio et finalis est haec: qualis distinctio est rei signatae vel signabilis ad signum proprium, talis est divinae essentiae respectu attributalium rationum. Haec conclusio ex hoc apparet quoniam perfectio attributalis, ut saepe dictum est, est signum divinae substantiae ipsam diversimode significans, et per consequens divina substantia est signum attributalis rationis. Igitur cum unum sit signum et aliud signabile, sequitur quod inter ipsa est distinctio signabilis et signi, quod est propositum.

46. Praeterea, quaelibet res taliter ab alia distinguitur, qualiter est, vel ad minus quaecumque distinguuntur qualitercumque sunt ex hoc ... taliter distinguitur quod a Deo ex parte sua propter divinam essentiam, quaelibet ex parte sua ratione negationis inclusae in distinctione necessario non est creatura, sed ratione connotationis, non quia haec non est necessaria 'Deus differt a creatura', quia verbum distinctionis connotat existentiam creaturae, et tamen ratione negationis necessario distinguitur a creatura. Et tunc cum attributalis perfectio sit signum et divina essentia signatum, sequitur quod ipsorum distinctio est ut signabilis ad proprium signum.

47. Imaginatio ergo istorum in hoc consistit: omnis distinctio est realis vel formalis. Realis est duarum naturarum non-identitas et ambarum ratio. Formalis est tantummodo inter unam rem quae est

490 multae et quaelibet earum et nulla illarum est alia. Et ita nulla
 reperitur formalis distinctio nisi inter divinam essentiam et relationes.
 Quia igitur termini significantes divinam essentiam ut denotat
 perfectionem ex modo significanti, non significant divinam essentiam
 nisi ut rem absolutam. Ideo eis nulla distinctio correspondet ex natura
 495 rei, sed praecise significant rem simplicissimam multa alia frequenter
 connotando. Et ex hoc quod diversa tales termini connotant, non
 oportet rem simplicissimam suis tunc distinctionibus onerare. Est
 igitur fundamentum ipsorum quod nec in creaturis nec in divina
 essentia absolute considerata est aliqua distinctio ex natura rei.

500 **48.** Et ad hoc specialiter probandum adducit magister Gregorius
 de Arimino contra opinionem Doctoris Subtilis septem rationes. Et
 Ochan adducit unam quam reputat demonstrative concludere contra
 omnem distinctionem huiusmodi, sive in creaturis sive in divinis,
 exceptis relationibus tantum, quas decrevi adducere et breviter solvere
 505 ad consolationem discipulorum Doctoris Subtilis, quia in rei veritate
 non multum concludunt contra intentionem praefati Doctoris. Arguitur
 igitur primo sic magister Gregorius: summo, inquit, ipsam deitatem
 praecise secundum se absque alio quovis ab ea distincto, et quaero: aut
 ipsa est substantia aut non. Si sic, ergo vel nulla sapientia vel
 510 sapientiae formalitas est in Deo distincta a deitate, quod est
 propositum. Vel in Deo sunt plures sapientiae, quod est erroneum,
 quia sicut non sunt in Trinitate plures essentiae, ita nec plures
 sapientiae, ut dicit beatus Augustinus, VII *De Trinitate* cap. 4, et idem
 sententialiter libro V cap. 10; et consequentia patet. Sed quod primum
 515 sit etiam impossibile apparet quoniam si dicatur non est sapientia et
 deitas est sapientia sit Christianus vel gentilis neget Deum esse
 sapientem, sequitur quod Deus non est sua sapientia quod videtur
 absurdum, quia tunc sapientia intelligeretur esse in Deo vel per
 modum partis vel per modum inhaerentis.

520 **49.** Praeterea, aut formalitas sapientiae, secundum se praecise
 sumpta, est ipsa sapientia, aut aliquid intrinsecum sapientiae quasi
 sapientia includat suam formalitatem et aliquid aliud extra, iuxta
 imaginationem aliquorum distinguendum sapientiam in formalitatem
 et realitatem tamquam sibi intrinseca; aut talis formalitas est aliquid
 525 extrinsecum sapientiae. Ultimum dari non potest, quia contradictio est
 quod aliquid possit esse sine eo quod est sibi formale, et tamen non est
 contradictio quod possit esse sine quocumque sibi extrinseco; quare
 propositum. Si autem detur primum vel secundum, nisi deitas sit illa
 formalitas sapientiae sive sit realitas sapientiae sive non, sequitur quod
 530 deitas non est sapientia, quod videtur absurdum.

513 Augustinus] AUGUST., *De Trin.*, VII, c. 4 ???; eiusdem, V, c. 10 ???

50. Praeterea, arguit ipse per rationem Anselmi, *De incarnatione Verbi* cap. 6, qua probat potestatem Dei a Deo non distingui. Arguitur enim sic: aut potestas Dei est Deo accidentalis, aut substantialis. Non accidentalis, quia tunc Deus posset esse sine potestate quod videtur absurdum. Si ergo substantialis, aut est pars suae essentiae, aut est tota sua essentia. Non pars, quia sic Deus esset compositus et ita dissolubilis, et per consequens per sufficientem inductionem est tota sua essentia, et ita habetur propositum. 535

51. Praeterea, si detur talis substantialis distinctio, sequitur quod Deus non eo est sapiens quo est Deus, et per consequens nec quo est, sed alio et alio. Patet, quia deitate est et est Deus; sapientia vero seu formalitate sapientiae quae non est deitas, est sapiens. Et si sic, sequitur ulterius quod Deus non est omnino simplex quod est erroneum, ut patet Extra *De summa Trinitate et fide catholica* ‘Firmiter’, et capitulo sequenti. Et consequentia patet per Augustinum, VII *De Trinitate* cap. 1 in fine, ubi directe hanc conclusionem ex intentione probat sic dicens: “Si Patri non est hoc esse quod sapere, non ibi erat iam summa simplicitas.” Et mox destruit consequens: “Sed absit ut ita sit, quia ibi est vere summe simplex essentia.” Et ex hoc statim, nullo interposito, infert oppositum antecedentis, scilicet “hoc igitur ibi est esse quod sapere;” et per consequens propositum. 540 545 550

52. Praeterea, data tali distinctione formali sequeretur quod aliquid de Deo dictum ad se sive non relative, significaret aliquid quod ipsa deitas in se haberet et illud ipsa non esset. Sed consequens est falsum, ergo et antecedens. Falsitas consequentis patet per beatum Augustinum, XI *De civitate Dei* cap. 10: “In quo, inquit, ergo ad semetipsum dicitur non ad alterum, hoc est quod habet.” Sed consequentia probatur, quoniam sapiens dicitur de Deo ad se et significat Dei sapientiam seu sapientiae formalitatem, quia Deus sapiens est; hanc autem formalitatem deitas habet, et secundum hypothese[m] non est ipsa; ergo propositum.. 555 560

53. Praeterea, si haec entitas, demonstrata deitate secundum se praecise sumpta, non est sapientia seu formalitas sapientiae, sequitur

531 Anselmi] ANSELMUS, *De incarnatione Verbi*, c. 6 (ed. F. SCHMITT, ???; PL ???). **540**
 Deus¹...Deus²] Cf. AUGUST., *De Trin.*, VII, c. 1, n. 2 (CCL 50, 249; PL 42, 935). **544**
 Extra] *Decretales Gregorii IX*, I, tit. 1, c. 1 (ed. A. FRIEDBERG, II, 6). **545** Augustinum]
 AUGUST., *De Trin.*, VII, c. 1 (CCL 50, 249; PL 42, 936): Si et Pater qui genuit sapientiam
 ex ea fit sapiens neque hoc est illi esse quod sapere, qualitas eius est Filius non proles
 eius, et non ibi erit iam summa simplicitas. Sed absit ut ita sit, quia vere ibi est summe
 simplex essentia; hoc ergo est ibi esse quod sapere. **556** Augustinum] AUGUST., *De civ.*
Dei, XI, c. 10 (CCL 48, 330; CSEL 40-1, 526; PL 41 325): In quo ergo ad semet ipsum
 dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet.

quod haec entitas seu sapientiae formalitas est creatura, et per
 565 consequens aliqua creatura est in Deo et sibi coaeterna, quod est
 falsissimum et erroneum. Sed consequentia probatur, quia omnis
 entitas quae divinitas non est, creatura est, ut <patet> per Augustinum,
 I *De Trinitate* cap. 6, ubi volens probare Filium Dei esse verum Deum
 570 arguit sic: “Si factus non est, creatura non est; si autem creatura non
 est eiusdem cum Patre substantiae est;” omnis autem substantia quae
 De sapientiae formalitas deitas non est, sequitur quod creatura est,
 quod est nimis absurdum..

54. Septimo et ultimo arguit contra Doctorem Subtilem ex dictis
 propriis. Unde in *Lectura Parisiensi* libro I distinctione 35 quaestione
 575 1^a articulo 4°, dicit expresse quod vita intellectualis seu intellectualitas
 est de per se quiditativa et formali ratione divinae essentiae. Et probat
 per hoc, quia quod potest esse idem alicui non est perfectissime in illo
 nisi sit de ratione quiditativa et sic intrinsece sibi idem. Intellectualitas
 autem perfectissime Deo convenit, ergo intellectualitas, secundum
 580 eum, non est formaliter distincta a divina essentia, et per consequens
 eadem ratione nullum aliorum. Contra eandem conclusionem arguit
 Ochan unico medio sic: ubicumque est aliqua distinctio vel
 non-identitas, ibi possunt aliqua contradictoria de eisdem verificari;
 sed impossibile est contradictoria verificari de quibuscumque, nisi illa
 585 vel illa pro quibus supponunt sint distinctae res vel distinctae rationes
 sive etiam rationis vel res et ratio. Sed si omnia illa sunt ex natura rei
 non sunt distinctae rationes nec res et ratio, igitur erunt distinctae res.
 Maior declaratur, quia si *a* et *b* non sunt idem omnibus modis, tunc
 sunt istae ambae verae: *a* est idem *a* omnibus modis, et *b* non est idem
 590 *a* omnibus modis, ita quod esse idem *a* omnibus modis et non esse
 idem *a* omnibus modis verificantur de *a* et *b*, sicut etiam ipsi
 concedunt quod sapientia divina est formaliter sapientia divina, et
 bonitas divina non est formaliter sapientia divina, ita quod esse
 formaliter sapientiam divinam vere affirmatur de sapientia divina et

C 79vb

567 Augustinum] AUGUST., *De Trin.*, I, c. 6 (CCL 50, ???; PL 42, ???): Et si factus non est, creatura non est, si autem creatura non est, eiusdem cum Patre substantiae est. Omnis enim substantia quae Deus non est creatura est. 574 *Lectura Parisiensi*] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 35, q. 1, a. 4, n. 57 (ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2008, p. 368): Dico tamen, secundum primum modum, quod intellectualitas vel esse intellectivum est de formali ratione et quiditativa essentiae divinae. 576 Et probat] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 35, q. 1, a. 4, n. 60 (ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2008, p. 368): Quod potest esse idem alicui, non est perfectissime in illo nisi sit de ratione eius quiditativa, et sic intrinsece sibi idem 581 arguit Ochan] Cf. GUIL. OCKHAM, *Scriptum in I Sent.*, d. 2, q. 1, ed. S. BROWN-G. GÁL (OTH II, 17-20).

negatur ab unitate divina. Et ita universaliter ubicumque est aliqua 595
 distinctio vel non-identitas aliquid vere affirmari de uno et vere
 negari de reliquo. Sed minor probatur, quia omnia contradictoria
 habent aequalem repugnantiam inter se. Sed ex aliquibus
 contradictoriis contingit inferre quod illa de quibus verificantur sunt
 distinctae res vel distinctae rationes vel res et ratio. Ergo universaliter 600
 numquam idem vere affirmatur et vere negatur nisi propter
 distinctionem rerum vel rationum vel rei et rationis. Si igitur de
 attributis verificantur contradictoria, cum ipsa non sit res et ratio nec
 rationes, sequitur quod erunt distinctae res, quod videtur absurdum.

<Contra rationes Gregorii de Arimino et Ockham> 605

55. Ad istas igitur rationes respondeo. Et primo ad rationes
 magistri Gregorii cum primo arguit: signo divinam essentiam praecise
 secundum se et sapientiam similiter, et quaero vel divina essentia est
 sapientia divina vel non, hic dico breviter pro materia argumenti quod
 stat aliquid esse de formali ratione alicuius, et tamen non solum ab eo 610
 distinguere formaliter sed etiam realiter. Nam anima intellectiva est de
 formali ratione alicuius hominis, et tamen ipsa realiter distinguitur ab
 homine. | Similiter cuiuslibet compositi ex materia et forma, materia
 est de formali ratione illius, et tamen materia est realiter distincta ab
 eo. Sic in proposito dico quia ratio deitatis est ratio in quam unitive 615
 concurrunt omnes denominationes perfectionum simpliciter. Ideo
 quaelibet earum est de formali ratione divinae essentiae quamvis sit ab
 ea formaliter distincta. Quando ergo quaerit: vel divina essentia est
 sapientia vel non, dico si capit formaliter non, si realiter sic. Et tunc
 ultra: si divina essentia non est sapientia, sumendo terminos 620
 formaliter, ergo se habent per modum partis vel accidentis, negatur
 consequentia, quoniam divina essentia non est formaliter relatio, et
 tamen relatio nec se habet per modum partis nec accidentis. Et ratio
 est quia transit in identitatem realem divinae essentiae, sua formalitate
 retenta. Et ita est de perfectionibus attributalibus respectu divinae 625
 essentiae; propterea in rei veritate ratio parum movet.

56. Ad secundum per idem cum quaerit: aut formalitas
 sapientiae est ipsa sapientia aut aliquid intrinsecum sapientiae vel
 aliquid extrinsecum, dico breviter pro materia argumenti quod
 sapientia secundum rationem propriam est quaedam formalitas cuius 630
 realitas est ipsa divina essentia, et est de intrinseca ratione divinae
 essentiae, ita quod contradictionem includit divinam essentiam non
 essentiam esse et sapientiam non esse. Et tunc cum dicitur nisi deitas

632 divinam] esse esse *add. sed del. C*

606 ad rationes] Cf. supra n. 48. 627 Ad secundum] Cf. supra n. 49.

635 sit illa formalitas sapientiae, numquam divinitas erit sapientia, dico
 quod deitas est illa formalitas sapientiae sed non oportet quod
 formaliter, ut iste doctor arguit, acsi daretur sibi quod alia res sit
 formalitas a realitate, quod falsum est. Et ideo in rei veritate non habet
 intentionem doctoris contra quem arguit, vel hoc fecit pro exercitio
 minorum(?); et ideo ratio parum concludit.

640 **57.** Ad tertium cum arguitur per rationem Anselmi: aut potestas
 Dei est Deo accidentaliter aut substantialiter, dico breviter quod
 substantialiter. Et tunc ultra: si substantialiter aut est pars suae essentiae
 aut tota, breviter concedo quod quaelibet ratio attributalis est
 645 perfectissime tota divina essentia, cum hoc tamen stat formalis
 distinctio. Sicut nunc de facto relatio divina non est pars divinae
 essentiae sed est perfectissime tota, et tamen etiam secundum
 magistrum istius doctoris, Ochan videlicet, adhuc ibi est formalis
 distinctio. Ista igitur distinctio non impedit quin unum sit
 perfectissime aliud. Propterea imaginatio deficit: credit namque
 650 distinctionem formalem dirimere aliquid a perfecta participatione
 totius.

58. Ad quartum cum dicitur quod data positione, sequitur quod
 Deus non| eo est sapiens quo est Deus, hic dico quod ille ablativus C 80rb
 potest construi dupliciter quantum ad propositum spectat: vel in
 655 habitudine denominationis formalis, vel in habitudine denominationis
 realis. Dicitur ergo, secundum imaginationem istius doctoris, quod si
 primo modo construatur, verum est, quia alia formalitate dicitur
 sapiens, alia Deus. Nam formalitas qua dicitur Deus est illa in quam
 concurrunt omnes denominationes perfectionum simpliciter unitivae;
 660 et formalitates qua dicitur sapiens non, aliter quicumque esset sapiens,
 esset universaliter perfectus, quod falsum est. Si ergo capit realiter,
 verum est quod eo est Deus quo est sapiens et haec est mens beati
 Augustini, ut apparet in eodem libro in quo allegat eum iste doctor,
 videlicet VII *De Trinitate* cap. 1 in fine. Et quod ista sit intentio sua
 665 apparet ibidem in fine capituli rectae ubi sic dicit: “Et quia in illa
 simplicitate non est aliud sapere quam esse eadem ibi sapientia quam
 essentia.” Ex quibus apparet quod loquitur ibi Augustinus de
 distinctione reali, et ideo retorquet sensum auctoritatis; quare
 propositum.

670 **59.** Ad quintum cum dicitur quod data ista positione sequitur
 quod aliquid de Deo dictum ad se sive non-relative significaret aliquid

640 Ad tertium] Cf. supra n. 50 **652** Ad quartum] Cf. supra n. 51. **665** sic dicit]
 AUGUST., *De Trin.*, VII, c. 1 (CCL 50, ???; PL 42, ???): Et quia in illa simplicitate non est
 aliud sapere quam esse, eadem ibi sapientia quae essentia. **670** Ad quintum] Cf. supra n.
 52.

quod ipsa divinitas in se haberet et illud ipsa non esset, hic dico breviter quia logicaliter arguit, logicaliter respondeo: vel capit 'habere' aliquo modorum ab Aristotele positorum, vel non. Si primo modo, sic nihil quod est Deus dicitur ipse habere, quia nec accidens nec partem et sic de aliis modis discurrendo, nec ... qui est modus Si ergo intelligat pro habere quod sit illud, manifestam assumit contradictionem, quod aliquid habet deitas quod non est deitas, quia tunc tantum valet acsi diceretur aliquid est deitas quod non est deitas. Si vero intelligat sic quod aliquid est realiter deitas quod non est formaliter deitas, istud bene sibi concederetur secundum viam istius doctoris. Sed ex hoc aliquid arguere esset petitio principii cum illud sit fundamentum positionis.

60. Ad sextum cum dicitur quod si sapientia sic sumpta formaliter non est deitas, sequitur quod est creatura, hic dico breviter quod consequentia nihil valet. Et ratio est, licet sapientia non sit formaliter deitas, tamen est realiter et perfectissime ipsa. Et ideo non sequitur quod ipsa sit creatura, sicut nunc de facto omnes concedunt quod relatio divina non est formaliter deitas, et tamen ex hoc non sequitur quod sit creatura. Nec auctoritas adducta est ad propositum, quia auctoritas dicit quod omne quod est et non est Deus est creatura. Et hoc concedo. Sed ex hoc non sequitur concedit ipsum non esse deitatem, licet concedatur quod ipsa non est formaliter deitas. Sed ex hoc non sequitur quod sapientia divina sit creatura, ergo ipsa non est deitas. Sed est fallacia consequentis, arguitur enim ibi ab inferiori ad superius negatione praeposita, qui modus arguendi nihil valet. Si autem imaginatur formalitatem, ut videtur dicere per modum cuiusdam quiditatis a realitate divinae essentiae distinctae, false imaginatur; nec habet rectam opinionem formalitatum, quoniam infinitarum formalitatum est unica realitas, ut in praecedenti lectione fuit declaratum; et sic apparet quod ratio parum concludit.

61. Ad septimum cum arguit ex dictis doctoris contra eum quia videtur dicere quod intellectualitas est de quiditativa ratione divinae essentiae, hic dico quod in rei veritate si iste doctor bene advertisset istam responsionem non fecisset praecedentia argumenta. Nam, ut prius dictum est, stat aliquid esse de formali et quiditativa ratione alicuius, et tamen illud realiter distingui ab eo, ut patet de anima intellectiva respectu hominis. Unde ad satisfaciendum sibi realiter,

695 ibi] a superiori *add. sed del. C*

674 ab Aristotele] Cf. ARIST., *Categ.*, c. 15 (AL I-1, 40-41; c. 15; 15b 17-32); eiusdem, *Metaph.*, V, c. 23 (AL XXV-3, 118; Δ, c. 23; 1023a 8-25). **684** Ad sextum] Cf. supra n. 53. **702** Ad septimum] Cf. supra n. 54.

dico quod distingui formaliter est duobus modis. Primo modo
 710 quoniam in ratione quiditativa unius non cadit aliud nec e converso. Et
 isto modo dicitur sapientia distingui a bonitate, quia in quiditativa
 rationis unius bonitatis non cadit sapientia nec e contra. Et isto modo
 non dicuntur distingui essentia et sapientia vel quaecumque alia
 715 perfectio attributalis, quia in ratione deitatis intelligitur quaelibet
 denominatio perfectionis simpliciter. Alio modo dicitur aliquid ab alio
 distingui formaliter, quando ratio unius non est adaequativa alterius, ut
 verbi gratia ratio animalitatis et humanitatis dicuntur isto modo
 secundum viam istius doctoris, quia ratio humanitatis non adaequat
 720 ratione animalitatis, quoniam quidquid significat humanitas significat
 animalitas, sed non e contra. Et isto modo est inter deitatem et
 divinam sapientiam, quia licet sapientia cadat in ratione deitatis, non
 tamen adaequative, quia non includit formaliter rationem bonitatis, et
 sic de aliis.

62. Et sic Doctor Subtilis diversimode loquitur de esse idem
 725 formaliter et distingui; et iste doctor, videlicet magister Gregorius,
 semper capit uno modo, et ideo in rei veritate non habet mentem
 doctoris, et sic in nullo arguit contra eum. Hoc autem communiter
 provenit quando unus doctor non est alteri familiaris in doctrina; et sic
 apparet quid est dicendum ad rationes praemissas.

63. Ad rationem vero Ochan cum| arguit quod ubicumque est C 80vb
 730 aliqua distinctio vel non-identitas, ibi possunt contradictoria verificari,
 concedo. Et cum dicitur quod impossibile est contradictoria de
 quibuscumque verificari nisi illa sit res vel rationes vel res et ratio,
 concedo similiter istud. Et cum dicitur quod si attributa sint ex natura
 735 rei, sequitur quod non sunt rationes nec res et ratio et per consequens
 sunt res, hic respondeo negando quod non sint rationes, et ratio <est>
 quia licet non sint rationes per intellectum fabricatae, sunt tamen
 rationes formales unius rei. Unde ex hoc quod video Sortem et iudico
 ipsum esse hominem et similiter animal, et sic de aliis rationibus,
 740 intellectus meus non facit istam rationem in Sorte, sed ipsam invenit
 in obiecto et similiter aliam, et ideo intellectus per actum suum
 collativum nihil ponit in re sed potius recipit similitudines diversarum
 rationum obiective moventium intellectum. Non ergo sequitur non
 sunt rationes per intellectum fabricatae, ergo non sunt rationes. Unde
 745 dico quod sunt rationes ex natura rei distinctae quae quaelibet est res
 et omnes non sunt plures realitates, sed una realitas.

64. Et sic apparet quod qui vult tenere opinionem Doctoris
 Subtilis, respondebit ad articulum affirmative. Qui vero vult
 opinionem Ochan, respondeat negative. Et electionem vestris

730 Ad...Ochan] Cf. supra n. 54.

discretionibus derelinquo. Satis mihi fore arbitror cum in fluctibus 750
 deferor cum qualicumque navicula et mare naufragium pertransire. Et
 sic finitur tertius articulus istius quaestionis.

<Ad argumenta principalia>

65. Ad rationes igitur factas in principio quaestionis respondeo. 755
 Ad primam cum dicitur: si divinae simplicitati esset compossibilis
 aliqua distinctarum rationum realium multitudo, hoc maxime videretur
 de personarum pluralitate, concedo. Et cum dicitur quod non per hoc
 quod in divinis esset aliqua mutatio cum generatio dicat formaliter
 mutationem, ut patet per Philosophum in *Postpraedicamentis*, hic dico
 quod generatio in creaturis duo dicit, videlicet mutationem et 760
 productionem. Mutatio provenit ex imperfectione agentis, sed
 productio est necessaria ratione termini producti, et haec condicio non
 dicit imperfectionem. Quia igitur nihil in divinis potest esse
 imperfectum, abicimus omne quod est imperfectionis, reservando
 quod perfectionis est. Et ideo generatio in divinis est productio sine 765
 mutatione; et sic apparet ad argumentum.

66. Ad secundum cum dicitur quod omnis multitudo realium
 rationum arguit distinctionem, concedo. Et cum dicitur quod realis
 distinctio repugnat simplicitati, hoc ego nego. Nam, ut dictum| est in
 C 81ra lectione praecedenti, sola compositionis et compossibilis ratio 770
 repugnat simplicitati, et non pluralitas vel distinctio, ut fuit etiam ibi
 declaratum.

67. Ad tertium cum quaeritur si multitudo realium rationum est
 compossibilis divinae simplicitati, aut essentialium aut notionalium,
 dico, secundum opinionem Doctoris Subtilis, utraque est multitudo 775
 compossibilis. Secundum vero opinionem Ochan, licet sit
 compossibilis multitudo realium rationum relativarum, tamen nulla
 alia est ibi compossibilis. Et cum dicitur quod si ponatur talis
 multitudo ex natura rei quod tunc distinguuntur in illa multitudine
 contenta formaliter, et ex hoc non sequitur quod realiter, nisi velletis 780
 capere 'realiter' prout distinguitur contra illud quod provenit ex opere
 intellectus. Sic igitur apparet quod simplicitati divinae non repugnat
 qualiscumque distinctarum rationum realium multitudo. Et sic per
 consequens huius quartae quaestionis consideratio terminatur, et
 gratias Deo omnium conditori. Amen. 785

755 Ad primam] Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, Q. 1, A. 1, n. 1.

767 Ad secundum] Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, Q. 1, A. 1, n. 2. 773 Ad tertium] Cf.

PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, Q. 1, A. 1, n. 3.